

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, februar 1994
lětnik 44

2

Bože słowo za nas

Wy změjeće kóždy čas chudych w kraju, tohodla přikazuju tebi, zo by swoju ruku šćedrje wotewrěł swojemu bratřej, kiž je chudy a hubjeny w twojim kraju. 5. Mójz. 15,11

Naši džědojo a naše wowki w zańdženych lětstotkach, hišće hač do přenjeje swětoweje wojny, mějachu so lóšo Božu kaznju dźeržeć. Hdyž tam wbohi prošer w chuduškej drasće z blědym, njetruhanym wobličom želniwje wo dar prošeše, so samo wot so rozumješe, zo dósta fenk abo skibu chłěba. To by twjerdy hrěch był přećiw Božej kazni, tajkeho chudaka njesmilnje wotpokazać. Jednotliwego prošerja ze skromnym darom spokojić, to běše zwjetša našim prjedownikam móžno, byrnjež sami njeběchu bohaći. Ja hišće wěm, zo druhy fenka w domje njebě.

Hdyž prošer w připołdnišim času přińdže, dósta hustosć taler wobjeda. Hdyž potom prošer nasyceny z dwora džěše, měješe hospoza Jezusowe stowo w mysli:

Ja sym chudy był, a ty sy mje nasyciła.

Ju wjeseleše, zo njeje skupa byla, a bě džakowna, zo móžeše prošerjej, kotremuž so hubjen-

šo džěše hač jej, dobrotu wopokazać.

Štož prošerjej daš, požčiš Bohu.

Chudžinkam dawać wobohaća darniwu ruku.

Bóh zežiwja Němca (němskeho prošerja), a bylo-li ze serbskim chłěbom.

Hłódzakej daj,
škličku jom staj,
"Žohnuj Bóh" praj.

Kotriž wbohim dawaja, dwójce Bóh jim wobradza.

Wjac wot Boha dóstawaš, wjace sam tež dawać maš.

Tele słowa starych Serbow swědča, kak wusko bě za nich pobožnosć ze žiwjenjom zwjazana. Woni so Boha bojachu před chudym prošerjom.

Dženza nas wšědnje miliony chudych, wbohich, hubjenych, njewinowaće čwělowanych wo našu pomoc proša w styskných rozprawach ze wšeho swěta. Što móže naša pomoc wučinić? A hdyž smy wjele woprowali, přińdu naše dary woprawdže

do rukow najpotrěbnišich? Tajke a podobne dwěle chcedza nas lemić. Bóh pak nam jasnje kaza, zo bychmy swoju ruku šćedrje wotewrěli swojemu bratřej, kiž je chudy a hubjeny. Ničo dać je přećiw Božej kazni.

Před něhdže 10 lětami běch hósć pola poměrnje bohateje swójby w nawječoru. Z wjeselosću a tež z kusk hordosću mi powědachu, zo su za "Chlěb za swět" k hodam 300,- DM woprowali. Ja so z nimi wjeselach. To wšak běše nahladna suma, kotruž běchu tak cyle dobrowólne bjez kóždého nuzowanja wotedali. Ničo z toho njemějachu. Jenož mało ludži je wo jich darje zhoniło. Rady su mi to prajili. Woni njewědžachu, što je skónčnje něšto podpěry z toho dóstał. Woni běchu w dowěrje do cyrkwinskeje organizacije swoje pjenjezy dali. Ja sym jich chwalił.

Abo dyrbjach jim prajić:

Wy kóždy měsac wjele wjace

na financny hamt dawaće. 300,- DM je za waše poměry snadnuški darik.

Wy njejsće dobrowólne wot swojeho bohatstwa wotedali. Bóh wam kaza, zo byšće šćedrje swoju ruku wotewrěli chudym a hubjenym.

Tajke moje słowa bychu jich zrudziłe: To smy wjele dali a přeco je to hišće přemało.

Tajke zrudženje by za nich spomóžne było. Haj, hdyž měnimy, zo smy wjele dokonjeli, je naša pomoc hišće přemała.

Jezus chwaleše chudu wudowu: Chuda wudowa je wjace do Božeho kašćika položila hač wšitcy bohaći, přetož woni su wot swojeho zbytku nutř kładli. Wona je w swojkej chudobje wšitku swoju žiwnosć do Božeho kašćika položila.

Jezusowe słowo dyrbjalo nam we wušomaj klinčec: Hdyž sće wšitko činili, štož je wam přikazane, rjekniće: My smy njewužitni wotročkojo, my smy činiłi, štož běchmy winowaci činić. **Gerhard Wirth**

Cyrkej w Kotecach

Foto: Lux

Adwentski a hodowny čas - čas wosebitych dožiwjenjow

Tak wočakowaše 3. adwenta 1993 črjódjo Serbow a Serbowkownyšpor cyle hinašeho razu.

Bě to zhromadny adwentski nyšpor katolskich a ewangelskich Serbow. Před nětko hižo třomi lětami zeńdžechu so Serbja wobej w konfesijow posledni raz w Budyšinje na ekumeniski nyšpor, a nětk zaso w adwentskim času. Krasne tež městno zetkanja. Naša rjenje wupyšena Michałska cyrkej wočakowaše tak lubyh hosći. A woprawdže rjenje wuhladaše naša cyrkej.

Adwentski wěnc kóždemu hnydom swój postrow sćeše.

Wołtar bě w krasnej fijałkowej pyše. Před dupu steješe jutrowna swěčka. Wšo běše rjenje wobswětlene. Dypkownje w 14.00 hodž. zwony Michałskeje cyrkwejosadu kemši wołachu. A zdypkom so tež durje drastkomory wotewrěchu. A hlej, hišće wjac lubyh hosći tam bě. Hudźbna skupina z Pólskeje chcyše nas zwjeselić ze wšelakorymi spěwami doby do Bacha. Rjenje zdrasćene jako pólske krajne zemjanstwo přinjesechu swoje najrjenje instrumentalne kruchi sobu.

Knjecz kapłan Delan a naš

knjz sup. Albert hromadze k wohtarnej stupaštaj. So wotměnjejo wodžeštaj nas přez nyšpor. Rozmyslowachmy wo rjanym symbolu wěnc - wěčna nadzija. Tež klětka, wosebitosć našich ewangelskich cyrkwow, jako městno wukładowanja Božeho słowa so do myslow zapřija.

A naposledk tež přemyslowachmy hromadze wo wuznamje dupy - symbol za to, zo smy wot našeho Knjeza přiřzaci.

Mjez wšelakorymi słowami a čitanjami z biblije přeco zaso rjane hodowne spěwy zaspě-

wachmy a poskachmy na hudźbu našich młodych pólskich přecelow. Na kóncu so knjz kapłan Delan podžakowa za přeprošenje do našeje wosady a chcyše so rewansować z přeprošenjom na hodowničku serbskeje katolskeje wosady w Budyšinje 9. 1. 94 w Kolpingowni. Tuž chcemy so za to džakować z bohatym wobdženjom.

Tutón ekumeniski serbski nyšpor wuklinča z rjedom hodownych spěwow wšelakorych ludow, přednjesenych wot maleho chóru pólskich młodostnych.

R. Wirthowa

Hić - widžeć - jednać

Swětowy modlenski dzeń žonow je ekumeniske hibanje po cyłym swěće. Wón so tež tute léto zaso woswjeći přeni pjatk w měrcu (07.03), tónkróć po kemšacym porjedze žonow z Palestiny. Palestinske křesćanske žony su za njón liturgiju spisali. Wone nadzijeja so měrniwego rozrisanja za wšě ludy w tutym regionje. Tole płaći tež za Israel. W tutej nadziji na zhromadny přichod za wšěch přihotuje a swjeći so swětowy modlenski dzeń. Palestinske křesćanki w Swjatym kraju wobhladuja so za naslědnicy křesćanskeje prawosady před 2 000 lětami. Hižo wjele lět swjeća křesćanske cyrkwe tutoho kraja swětowy modlenski dzeń.

K situaciiji křesćanow w Swjatym kraju rěka:

"Njeje wěro, zo je čłowjek jenož w přitomnosći žiwy. Wón je přeco hišće w přichodze žiwy. Hdžež so přichod přewažnje jako šansa dožiwi, knježi nadzija. Hdžež so přichod přewažnje jako wohroženje začuwa, je něšto přewidneho, strašneho, knježi strach. Hdžež čłowjek hižo nadziju nima, ma jeho přitomnosć rysy starca."

Hida je w tutym regionje wulki problem za wobydlerjow. Tu maja křesćenjo cyle wažnu powěšć, powěšć wo njepräčelskej lubosći.

W swojej knize "Prawo, ničo hać prawo" namołwja Naim Ateek svojich krajanow:

"Wojujće dale přeciwo hidze a zacpěću... Njepřestańće ženje z pospytom po zakonjach lubosće a wodawanja žiwi być. Njezwodniće synosć Jezusoweho poselstwa, njewuhibajće so jemu, njestorčće je jako nje-realistiske a njepraktikabelne

nabok. Njepřitřihajće je po swojej měrje, z tym zo spytaće, je za realne žiwjenje na swěće wužiwojome činić... Pomyslće, zo husto ci, kotřiž maja najbóle pod druhimi čerpjeć, kmani su, wujednanje a lubosć přinjesć."

Křesćan njesmě njeprawdu, kotruž druhi načini, lubować, ale čłowjeka. Njepřecela lubować rěka, w nim při wšěm rozestajenju Bože stworjenje spóznać, kiž ma prawo na žiwjenje, wodawanje a lubosć, kiž pak nima prawo, njeprawdu skućić. Njepřecela dyrbimy lubować, tola nic na košty druhoho. Lubosć k blišemu nuzuje nas, so njeprawdže přeciwić. Tute přeciwwjenje pak trjeba njepräčelsku lubosć, zo njeby čłowjekow zacpěwało. Njepřecelska lubosć bjez přeciwwjenja je w straše, zo z njeprawdu praktikuje. Přeciwwjenje bjez njepräčelskeje lubosće hrozy porno tomu nječłowjeske, brutalne a namócne być. To jedne bjez druhoho dowjedze k zacpěću Božeje wole a k zranjenju čłowjeskich prawow. Wobě pak w napjeću džeržanej, je jenički puć za nas křesćanow.

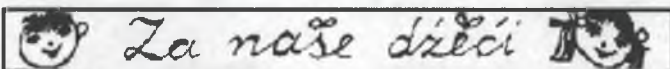
Z tutymi myslimi chcemy Was přeprósyc k swjećenju swětoweho modlenskeho dnja, přetož kak praji nam létuše létne hrono:

Chrystus je naš měř.

A. Albertowa

Jězba do Finskeje

Hdyž čłowjek pućuje, móže potom wjele powědać. Wosebje, hdyž je jězba tak bohata na rjane dožiwjenja kaž ta, na kotruž so 27. julija podachmy. My, to běchmy 33 młodostnych Husćanskeje wosady, knjz farar Frey a Soćić swójba. Naša jězba wjedžeše nas do Finskeje, do kraja 6 000 jězow a bjezkónčnych lěsow. Dokładnje prajene, wosada města Oulu bě nas na wopyt přeprósyla a tež naš přebytk tam organizowała. Hižo dlěši čas wobsteja zwiski, a w zańdženym léće bě jich młodžinska skupina w Husce byla. Nětk mějachmy móžnosć, sej sami wobraz wo-

Sněžěnka

Zawěšće so wy, lube džěci, přeco zaso wjeseliće, hdyž sněžěnki z njebjaj rejuja. Zymske wjeselo je potom zawěšće wulke.

Tež přiroda tutón sněh trjeba, wosebje potom, hdyž su wonka krute zmjerzki.

Njeje tajka so zbolaca sněžěnka něšto jónkrótneho? Je kaž hwězda formowana. A kóžda sněžěnka je hinaša hwězdzicka. Žana njeruna so druhej. Z wulkeje mrócele wysoko nad nami pušći so kapka a w zymnym powětru zmjerznje tuta kapka do krasneje formy.

Nětko je zemju docpěła. Sněžěnka je so na rózowy pjenk w zahrodze knjeni Młynkoweje sydnyła. "Džakujuso, luba sněžěnka, a tež wam druhim sněžěnkam wutrobny džak. Nětko wjac njetrjebam zymu mrěć. Sym hižo na was čakala." To so sněžěnki wjesela. Kak dołho pak budu tu wotpočować?

Jednoho dnja přeměni so kóžda sněžěnka zaso do kapki wody, nanajpozdzišo potom, hdyž přednalěčne slóncó započnje zemju wohrěwać a rózowy pjenk město sněžěnkow wohrěwace pruhi slónca trjeba.

G. Gruhlowa

Foto: Mihan

Wutrobne přeprošenje na kubtanski dzeń pónđzělu, 21. februara 1994 w Budyšinje na Hornčerskej hasy.

Započatk: w 9.30 hodź.

Tema: Nadzija

jich kulturje a wašnju žiwjenja stworíc. Dolho před wotjězdom zetkachmy so a přihotowachmy so na jězbu. Pućowanje wjedžeše nas wot Travemünda přez Baltiske morjo do Malmö w Šwedskej, dale do Stockholma a wottam zaso z přewjezom přez Baltiske morjo do Turku w juhu Finskeje. Wottam jědzechmy z busom dale do Oulu. Čas na łódzi bě něšto nowe za mnohich z nas. Můžu prajić, zo bě hižo to krasne dožiwjenje. A tež dołha busowa jězba miny so bjez problemow. Tak přińdzechmy po třoch dnjach do Oulu, města při sewjernym brjohu Botniskeho morja. Tam nas hižo wočakowachu. Přichodne dny zeznachmy město a jeho wosebitosće při zhromadnym přechodžowanju, kotrež wjedžeše nas wot botaniskeje zahrody přez nutřkowne město a cyrkwe hač k wikam abo nas přewodžachu hošćielscy starši, kiž běchu nas wutrobnje witali. Tak zhonichmy mnoho wo měsće, kraju a ludže a tamnišich wosebitosćach. Wosebje zajimawej běštej za nas Srjedzoeuropjanow mentalita a řeč.

Město Oulu słuša ze 100 000 wobydlerjemi k najwjetšim městam w Finskej. Je kulturne město, hdžež je samo uniwersita a moderna industrija. Při swojim přebytku tež stare přelčelstwa wobnowichmy a nowe so nawjazachu. Hižo za dwaj dnaj podachmy so zaso na puć, přeco do sewjera. Tak jědzechmy tež přez južnu Lapsku z tymi rozwlčitymi lěsami a błotami a widžachmy tež soby (Rentiere).

My překročichmy polarny kruh a wopytachmy rumpodicha, kotryž pječa w Rovaniemi,

hlownym měsće Lapskeje, bydli. Potom dožiwichmy hišće, što je prawy finski dowol. Dokelž ma kraj jenož jara mało wobydlerjow, je wězo zrozumliwe, čehodla woni swój dowol w přirodže, daloko wot ciwilizacije přežiwja. Wjacore dny stanovachmy na małej kupje w Botniskim morju. Hačrunjež njeběše daloko hač k brjohu, běchmy cytkownje na sebje samych stajeni. Wšelakore sportowe aktiwity, kaž kanu jězdzić abo pfluwać abo volleybul, wječorne sedženje při wohenju, spěwanje z gitaru a wězo tež wopyt sawny su k wšednemu dnjej słušeli.

W krajinje, w kotrež kupa je, traja nocy jenož tři abo štyri hodžiny w lěcu. Je zrozumliwe, čehodla někotři na wrócojězbje spachu kaž šwincy.

Tež hdyž k małym njedorozumjenjam dońdže, najhúscišo so puće namakachu k rozumjenju. Bě to tež widjeć na Božej službje. Naš farar ju hromadže z finskim fararjom swjećeše, a liturgija bě zdžela we finskej řeči a zdžela w němskej řeči. Tež hdyž su wulke rozdžele mjez ludami, wěra do Boha je ta samsna. A tak słušeše zhromadna wječorna modlitwa přeco k tomu.

Z nowymi a rjanymi dožiwjenjemi podachmy so 4. awgusta na dompuć.

Krótku přestawku činjachmy hišće w Stockholmje. Tam wobhladachmy sej při wuchodžowanju krasne a zajimawe město.

Sprócnj wróćichmy so sobotu zaso domoj. A bóle abo mjeneje wjeseli, zo zaso doma smy, dopomina so wězo kóždy z nas rady na tutu jězbu.

Manja Chěžnik

Ewangelska cyrkwe w Chinje

Na přeprašenje "China-centruma" katolskeje cyrkwe wobdželi so na studijnym pućowanju do Chinje w oktobru 1993. W delegaciji běchu duchowni, zastupjerjo misionerskich zarjadow, Němskeje katolskeje biskopskeje konferency a žurnalisća.

Na našim wopyće smy tež mjez druhim dwaj centraj ewangelskeje cyrkwe widželi: Nanjing a Shanghai.

Wotym chcu wosebje ewangelskemu serbskemu čitarstwu w "Pomhaj Bóh" rozprawjeć.

1. Nabožiny a křesćanske cyrkwe w Chinje

Ludowa China sej zakaza, zo so "wonkowne mocy" do jeje nutřkownych naležnosćow tykaja. Katolska cyrkwe w Chinje čerpi, dokelž su normalne zwiski z Watikanom zakazane. Wot stata oficialnje dowolene

nabožiny su budhisća, taoisća, muslimojo, katolska cyrkwe a ewangelske cyrkwe. China je mjenujcy ewangelske cyrkwe a wěrywuznača nuzowala so "zjednoćić". Za komunistow a stat wobsteji jenož jedna ewangelska cyrkwe. Jeje najwážniše džele su anglikanojo, metodisća, baptisća a presbyterianojo. Z mjeńšimi skupinami su zjednoćeni w "Radže křesćanow". Jich najwjetša čeza mjez sobu su zdžela jara rozdželne wučby wo sakramentach a cyrkwinym porjedže.

Wo tym wjace napišu, hdyž wo wopyće w Shanghai porěču.

2. Ewangelski centrum w Nanjing

Nanjing słuša do plodnišeho, čoplišeho a bohatšeho džela južneje Chinje. Wobydlerstwo liči po někotrych milionach.

Tudy je seminar za studentow teologiskich wědomosćow. Cil wukubłanja je ordinacija. 160 studentow studuje na městnje, 300 dalšich z cyłjeje Chinje w dalokostudiju. Biblioteka je bohaće pjelnjena z literaturu ewangelskich a tež katolskich wědomostnikow. Wšě ewangelske wěrywuznača liča šěsć do sydom milionow sobustawow a maja wokoło 8000 Božich domow a 20 000 dalšich rumnosćow. W barbariskej "Kulturnej rewoluciji" (1966-76) su "čerwjene cwólby" nimalo wšitke temple a cyrkwe zapuścili. Ewangelskich teologiskich seminarow je w Chinje wokoło třinaće. Tam su w poslednich lětach wokoło 500 absolwentow swój studij skónčili. Šwarna ličba z nich kubła a wučić dženja hižo dorost w Nanjing a Shanghai. Někotři studuja dale w USA, Kanadže, Jendželскеj a jenož jedyn w Němskej.

Přescěhanja za čas "Kulturnej rewolucije" njesu džensa dobre plody. Wosebje inteligency so praša za duchownymi hódnotami. A ličba inteligency w ewangelskich wěrywuznačach je wyša hač pola katolskeje cyrkwe. Tež budhisća, taoisća a muslimojo řeča wo stupacach ličbach sobustawow. Procentualnje pak maja wšě křesćanske cyrkwe wjace pytačich a nowych sobustawow. Pola ewangelskich wěrywuznačow přiwabi ludži wosebje jednora a poměrnje swobodnje wuhotowana liturgija.

Anglikanojo a metodisća skorža, zo su pod jich třechu husto tež tajke skupiny, kotrež při najlěpšej woli njemóžes k sobustawstwu ličić. Oficialne statne organy zakazuja tutym skutkować, jeli njesu pod třechu ewangelskeje cyrkwe zapisani a registrovani. Hórje je ze sektami. Stat je hižo wšelake zakazał. Te pak dale džělaja na škodu křesćanskich wěrywuznačow.

Džěło diakonatskeho skutka "Amity fundatio" je přez hranicy Chinje znate. Mjez druhim su šěsć milionow biblijow čišćec dali.

3. Ewangelski centrum w Shanghai

Shanghai je najwjetše město, ma wokoło 11 mio wobydlerjow. Tamniši biskop słuša k anglikanskej cyrkwi. Za ekumenu je jara wotewrjeny. Loni wobdželi so w Bad Saarowje na konferency "Ekumeniskeho kružka za Chinu". Bě to naslědna konferenca "Swětoweje rady cyrkwjow".

Boží dom w Shanghai je z lěta 1925. W "Kulturnej rewoluciji" přetwarichu jón komunisća na mału fabriku. 1980 bě zaso wotewrjeny. Kóždy njeđzdelu stej dwě Božej službje. Na nimaj so wobdžela wokoło 1000 ludži. Mnozy njesu křesćenjo. Kóždy lěto dadža so 200 do 300 ludži, wosebje młodych, wukřić. Wosada ma cyrkwinski chór, bibliski kružk, skupinu młodostnych a někotre skupiny žonow. Skutkuja tudy šěsć pastorow, tři připódl, dokelž wukonjeja druhe powołanja. Duchowni wopytuja chorych a swjeća tam Bože služby tež z Božim wotkazanjom. Za to je statny "běrow za nabožiny" postajil wosom městnow. W priwatnych rumnosćach je zakazane kemše swječić.

4. "Rada cyrkwjow" a "postkonfesionalna cyrkwe"

Na čišćenje režimaj je "Rada cyrkwjow" nastala. W njej su wšě konfesije ewangelskeho wěrywuznača zjednoćene, kotrež maja džensa wokoło šěsć do sydom mio sobustawow. Wlěče 1949 bě jich jenož wokoło 900 000. Biskopow maja šěsć abo sydom w cyłje Chinje.

"Rada cyrkwjow" so tež mjenuje "Postkonfesionalna cyrkwe".

kej". (Iač. "post" je "po", potajkim cyrkej bjez konfesionalnych hranicow). Jakobutudyši biskop ordinowany abo zapokazany, napožichu jemu zastupjerjo pječ najwažnišich konfesijow ruce. Chinska "Rada cyrkwjow" je so přiwzała do "Ekumeniskeje rady cyrkwjow". Na jeje zetkanju lětsa w španiskim Santiago de Compostela wobdžěli so žónska z Chiny.

Čeže "Postkonfesionalneje cyrkwe"

a) Wšelake małe skupiny no chcedža so radže porjadować. Tohodla njejsu z wjednistwom spokojom.

b) Strach sektow, wosebje Mun-sekta, swědkojo Jehowy a United Church činja wulke čeže.

Knježerstwo je jich skutkowanje zakazało. Ale woni přinědu džensa pod plaščikom inwistorow a gospodarstwa.

Před lětom je "Rada cyrkwjow" nowy cyrkwinski porjad wudała. Po nim ma so rjadować swjećenje Božich službow a wudželenje sakramentow. Biskop ma tole za wažne. To ma zadžěwać, zo so na přikład nihtó bjez ordinacije sam "nje-pozběhnje" na porjadneho duchowneho a dušepastyrja. Nimo toho bu schwaleny nowy katechismus.

Wcyrkwinski porjedže rěka, zo ma každy dorosčeny, kotryž wokřčěncu prosy, jedne lěto na přihotowanski kurs chodžić. Abo: Teologiju dostu-

dowawši ma každy kandidat za ordinaciju najprjedy tři lěta w jednej wosadze skutkować. Ordinaciju dowoli jenož "Rada cyrkwjow". Tež žónske smědža wo ordinaciju prosyć.

5. Ekumeniske zwiski

"China-centrum" katolskeje cyrkwe ma derje džěłacy stajny ekumeniski kruh. To so wšudže džakownje připóznawa. Za wšě křescanske cyrkwe w Chinje so martrarski wotrězk "Kulturneje rewolucije" plodnje wuskutkuje. Ludžo su džěn a lačniši za duchownymi hódnotami.

Ekumeniske počahi mjez ewangelskimi a katolskimi su přecelne. Tola dobry bratrowski kontakt pobrachuje. Tón je bóle we wosobinskich zwiskach. Wot "China-centruma" dóstanu ewangelske kubłanišća nowu teologisku literaturu, kotruž dowožuja přez Hongkong.

W každej ewangelskeje cyrkwi smy so zhromadnje modlili. Mnozy křescenjo wšěch wěrywuznacow su za čas "Kulturneje rewolucije" w jastwach a "džěłowych lěhwach" swoje žiwjenje za našeho zhromadneho Knjeza přisadžili. Njeje znate, kelko ewangelskich wěriwych džensa hišće w jastwach čerpi. Katolskich duchownych je jich wokoło 50 do 60, mjez nimi někotři biskopja. Duch swjaty pak namaka swoje puće we wšěch křescanskich wěrywuznacach.

R. Kilank

Spominamy

Dnja 4. februara před 175 lětami narodži so do chudeho serbskeho doma w Budyšinje Herta Wićazec, kotruž znajemy jako přerjnu serbsku pěsnjerku. Wona je typiski přikład za to, kelko wobdarjenosće, mudrosće a začuwanja tež w chudych wobstejnoscach drěma. Jeje žiwjenski puć njeběše zbožowny. Štóz chce wjace wo tutej njewšědnej žonje zhonić, njeh sej kupi z rjada Serbskeje poezije zešiwk **Herta Wićazec**, kotryž je zestajila **Róža Domašcyna**. Mōžu jón každemu z čistym swědomjom doporučić.

Z lista, kotryž je 31.12.1846 Janej Bohuwěrej Mučinkej napisala, wozjewimy wujimk:

Wěra nas sylni a dawa nam móc, zo mōžemy spytowanjam napřěčo stupać a je wotstronić; wona nas pozběhuje we wšitkich tyšnosćach a wući nas horje zhladować k njeju, do kraja, w kotrymž wěčny měr knježi.

Lubosć je wozbožacy jandžel našeho žiwjenja, kiž nam čěm-nosć rozjasnja a nam k bokej steji z tróštom a ze smilnosću, hdyž my do zmylkow a błuda zapadnjemy. Lubosć wjedže nas přez zawěte, mylace puće tutoho žiwjenja a wotewrě nam wrota k wěrnemu wótcnemu kraju.

Nadžija wšitko wožiwja, a nadžija nas njewopuści tak dołho, hač w tutym swěće jako cuzbnicy a putnicy chodžimy a za prawym pućom slědžimy. Wona zaščěpja žadanje po druhim žiwjenju we wěčnosti do našich wutrobow...

Kata Malinkowa

Hačrunje chodžu w čěm-nym dole, njeboju so žaneho njezboža, přetož ty sy při mni, twój kij a twój prut tróštujetej mje.

Tole słowo z 23. psalma bě Edelgard Schöning za tekst čělného předowanja postajila hižom před lětami. Wona čuješe so stajnje smjerći blisko. W nalěcu 1955 bě tak jara čězko na džěcacu spinalnu mortwicu (spinale Kinderlähmung) scho-rjeła, zo dyrbbeše jej elektriska mašina w nocy a wodnjo pomhać dychać.

Tři dalše młode holcy běchu tehdom w Njeswačidlskej wosadze potrjechene. Dr. med. Renč w Malešecach w samsnym času na tutu chorosć wumrě.

Edelgard Schöning (narodž. 1935 w Šleskej) bydleše ze staršimaj w Miłkecach. Wšědnje jězdžeše z čahom wot Radworja do Budyšina do služby. Wona bě dosć wobdarjena, pócćiwa, sympatiska młoda holca a bě slubjena z runje tak nahladnym młodžencem ze samsneje wosady.

Jako konfirmaciske hrono dósta sobu na puć:

Swoju wobčežnosć čisni na Knjeza, wón budže tebjje wostarac, ps. 55,23

38 lět dołho je Edelgard Schöning tak dočista na pomoc sotrowa lěkarjow w Drježdžanskej chorowni złożena była. Wšitcy ju z lubosću swěru wostarachu. Sylzy jim do wočow stupachu, hdyž při pohrjebnej nutrnosći předar na pobožnu, sčerpilwu pacientku spominaše. Při wšej swojej bědnosći bě wona dušowpastyrka za swoju wokolinu. Za pohrjebny kěrluš bě sej wuzwolila:

*Ach poruč Bohu swěru
swoj puć a zrudobu
a wopomn z prawej wěru,
Bóh knježi na njeju.* W.

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Michał Hórnik

Zaso je so jedyn z tych mužow minyl, kotřiž su naš serbski lud a našu serbsku rěč zahubjenju wutorhnyć pomhali. Štwórtk, 22. februara, popołdnju w 3/4 5 hodžin je wysokodostojny knjez Michał Hórnik, kanonikus kapitaris scholastikus swj. Pětra w Budyšinje, čicho wumrěť. Serbski lud z nim muža zhubi, kotryž so dla swojeje wučenosće a dla swojeho spisaćelskeho skutkowanja nic jenož w Serbach a Němcach, ale po cyłym słowjanskim swěće sławi a z čěscownosću mjenuje. Njebočički nje-lubowaše, ze swojeje wosobu před knježerstwom a při zjawnych naležnosćach za serbstwo wustupować. Jeho wašnje bě, sčicha z pjerom swoju maćernu serbsku rěč hajić a spěchować. W swojeje studowskej stwě wón sprócniwje wšědnje swoju

Cyrkej w Kotecach

Foto: Lux

wučenosć a wědomosć serbske mu ludej poswjećowaše. A wulke bohate žohnowanje je z toho džěta wuchadzało. Po swojim powołanju so Michał Hórnik wosebje za zastaranje katolskich Serbow z hódnyimi nabožinskimi knihami prócowaše. Město dotalnych tajkich knihow, z rěčniskimi zmylkami a wopačnosćemi so mjerwjacy, wón knihi, z čistej prawejserbsčinu a polěpšenym prawopisom so wuznamjenja, wuda. Jeho najwažniše džěto mjez nabožinskimi knihami je Nowy testament (nowy zakon), kotryž je wón hromadze z prezosom Praskeho serbskeho seminara, knjezom Łusčanskim, znova přeložil a wudał. Tola nic jenož za katolskich, tež za ewangelskich Serbow je wón pisomnje swěru džětał. Wón móže so z poľnym prawom založer serbskeho beletristiskeho časopismowstwa mjenować. Wón je nastork k založenju "Łužičana" dał a wjace lět z jeho redaktorom był. Woprawdže hoberske džěto je Hórnik při wudawanju "Časopisa Maćicy Serbskeje" dokonjał,

kontrehož redaktora běchu jeho w lěće 1858 sćinili. W lěće 1882 jeho za předsydu Maćicy Serbskeje wuzwolichu. Smjerc je jeho wot tutoho za serbski lud wažneho zastojnstwa wotwołała. Maćica Serbska budže čežko jeho wotsalhiće začuwać, njebudže lochko wuprózdnjene město w předsydstwje zaso z mužom wobsadzić, kotryž by so našemu Hórnikkej runał. Najbóle budže jeho rěčniska wědomosć při redakciji Časopisa Maćicy Serbskeje pobrachowac; přetož mjez Serbami nětkole nichtó njeje, kotryž by sebi w podobnej měrje znajomstwo słowjanskich rěčow přiswojił jako Hórnik. Z džěta poľneho žiwjenja je njeboćički do wěčnosće zašoł, ze swojej džělawosću za serbski lud sebi wěčny wopomnik slawy stajiši. Nam Serbam njech je žiwjenje našeho wótčince z příkladom, po kotrymž njech horliwimy aso zložujemy. Jeho mjeno a jeho skutki wěčnje w čestnym wopomnjenju džakowneho serbskeho luda wostanu.

SN, 24. febr. 1894

Powědajće nam!

Štož móže nam rjane, dobre mysle napisac, dostanje myto 300,- hr, 500,- hr abo samo 700,- hr.

Tema: Ze "złoteje" zańdzenosće přez strašnu přitomnosć do zbožowneho přichoda.

Nam je trjeba dobrych mysłow džakownosće a dowěry.

Termin: 1.9.1994

Wuběrk pod nawodom serbskeho superintendenta Alberta budže džěta posudžować, kotrež připósćelce na jeho adresu 02625 Budyšin, Serbski kěrchow.

Přinoški chcemy w Pomhaj Bóh wozjewić.

Schadzowanje Maćicy Serbskeje

Na sobotu, 8. januara, bě Maćica Serbska z jeje delnjoserbskim wotdželenjom na schadzowanje k problemam serbstwa w Delnjej Łužicy do Choćebuza přeprošyla. Wulka ličba zajimcow (wjace hač 90 přítomnych) wobkrući trěbnosć tajkeho zarjadowanja. Jědnaće přednošowarjow a mnozy rěčnicy w diskusiji rozprawjachu wo wuwice a pozhubjenju delnjoserbskeje spisowneje rěče, wo delnjoserbskim narodnym zrozumenju džensa a wostrachach jeho pominenja

a wo poměrje Hornjo- a Delnjoserbow. Farar na wotp. Herbert Nowak zwěsći mjez druhim, zo njeje so cyrkej za zdžerženje narodnosće zasadžowała, ale jednotliwi duchowni. Tole pak njepritrjehi jenož za Delnju Łužicu, ale w samsnej měrje tež za Srjedźnu a Hornju Łužicu.

Zajimawje bě wobkedžbowac, z kajkej příkladnej wěcownosću so wšitcy rěčnicy (a běchu to skoro jenož Delnjoserbja) z byćom a traćom serbstwa zaběrachu a kelko móžeja runje woni k wuwicu serbstwa cyłkownje, tež hornjoserbskeho, přinošować.

Swoje nakromne wobkedž-

bowanja móhla takle zjimać: Nimo młódšeje generacije bě tež młoda přítomna, słowa njejimachu so jenož mužojo, ale runoprawnje tež žony, a wo serbstwo njejarosćeja so jenož Serbja, ale nimo Němcow tež příslušnicy druhich narodnosćow.

Wobdžělnicy schadzowanja podpisachu list na braniborske kultusowe ministerstwo, zo by so serbska wučba jako obliga-

toriski předmjet na Choćebuskim gymnaziju zachowała, a list na biskopa Berlinsko-braniborskeje cyrkwje, Krusu, wo přistajenje wosebiteho delnjoserbskeho fararja. Poslednje by na wotpowědnu adresu wězo tež za srjedźnych a hornich Serbow trěbne bylo.

Tajkich schadzowanjow z wysokim niwowom a bratrowskeje lubosću bych sej wjace prała. **Kata Malinkowa**

Pomhaj Bóh je hižo wšelake dopomjenki ewangelskich Serbow wozjewił. Sćěhowacy nastak wjedže do kónčiny, kotraž je Serbam wokolo Budyšina mjenje znata. Sewjernje Slepoho leži Džěwin, němsce Groß Düben, zwotkel pochadza Kurt Risse. Wón je swoje dožiwjenja w němskej rěči napisal, tola serbske sady tak podal, kaž ma je z časa swójeho džěćatstwa w pomjatku. Awtor je džensa žiwy w Zhorjelcu.

Džewin

Foto: Maćij

Kurt Risse

Džěćatstwo w Džěwinje

Naša swójba

Narodžił sym so 24. februara 1920 w Džěwinje. Wukřičich so w Slepjanskej cyrkwi. Pola fararja Handrika chodžach na paćerje a so wot njeho w lěće 1934 konfirměrowach. Naša mać, Marja Risse, běše jedna rodžena Krawcec. Naš džěd po maćernym boku, Matej Krawc, běše ratar a hórnik. Wón rěčeše nimo serbsčiny dosć derje němsce a móžeše němsce čitać a pisać, hač tež serbsce, to wěsće njewěm. Naša wowka Marja Krawcowa, rodžena Krawcec z Trjebina, njemóžeše ani čitać ani pisać a rěčeše jenož jara hubjenje němsce. Ju mějach najradšo a z njejsym jako džěčo wjele hromadže był, tak zo so na nju rady dopominam. Tež na swójeho džěda so we wěstym nastupanju rady dopominam, tež hdyž bě wón spěšnje rozhorjony a potom wšelake wěcki napara. Jónu nawróci so z kru-

wjacym zapřahom pozdže z pola dom. Běše hižo čma, a wowka swarješe, prajo, zo hižo ničo widžec njeje. Wón, so rozhorriwi jeje swarow dla, praješe, zo budže hnydom swětlo. We wrotach kólnje wotkładže někotre walčki slomy a je zapali. Swěcu nětk mějachmy, ale tež strach, zo so kólnja, bróznja a hrodže wotpala. Sirena wuješe, wohnjowa wobora přijědže a hašeše "swěcu"! Džěd běše čłowjek, kiž měješe džěci rady. Hdyž jědžeše na polo, zalězechu nimale přeco džěci ze wsy na jeho wóz.

Wo swojim džědže a swójeje wowce po nanu wěm jenož mać, dokelž bydleštaj w Lěšćach pola Grodka, a tuta wowka hižo na spočatku dwacetych lět zemřě. Wona bě Serbowka. Mój džěd Friedrich Risse běše Němc, škeńcer a wotnajer sadowych alejow. Tež naš nan, Fritz Risse, džělaše jako toćer

škleńcy w Dobrynjach, wosebje pak jako hórnik we Frycowym Haju pod zemju. Z młodych lět běše won inwalidowy rentnar a zemře hižo 1945.

Socialne poměry

Něšto chcu pisać wo socialnych wobstejnosćach w dwacetých a třicetých lětach. Serbja Slepjanskeje wosady běchu zwjetša žiwnosćerjo, wothladajo wot někotrych srěních burrow. Jich žiwnosće woprijachu popłoninje mjez 20 a 40 kórca-mi, potajkim něhdže 5 do 10 hektarow. Zwjetša mějachu swójby dvě do štyri džěci, tak zo wunošk z ratarstwa na chuduškej pšokojtej podže lědma k zežiwjenju dosahaše. Přidatna zaslužba přez džělo w škleńčernjach, w hórnistwje abo w lěsach bě nuznje trěbna. Džewin bě jenička wjes w Slepjanskej wosadze, w kotrejž słušeše wulki džěl pódy jednemu knježkej, hrabi z a nad Eggloffstein. Rěčeše so wo nim, zo přebywa husto w Monte Carlo a Monaco a w tamnišich kasinach swoje pjenjezy rozbroji. W swojej nuzy rozdžěli pódu a předawaše ju jako ležownosće za twarjenje, tak na příklad na dróze do Frycowedo Haja hač k přirowej, kiž je hranica k Bramborskej. Tež naša swójba kupi sej tam 1934 parcelu a natwari sej 1938 domček. Z časa swójeho džěcatstwa znaju serbskich burow jako pilnych, džělawych, skromnych, přeco sej mjezsobu pomhacych a čistych ludźi. Sobotu so jenož wjesne dróhi njemječechu, ale tež dwory. Žaneje słomički njejsy ležo widzał.

Spad serbstwa

W dwacetých a třicetých lětach běchu 95 % wjesneho wobydlerstwa Serbja, jenož inspektor na knježim dworje, korčmar, wučer a klamar běchu Němcy. Hdyž wopytach w lěće 1992 swoju sotru, bě podžěl Serbow na 38 % spadnył. Tukam na to, zo je wjele Serbow na swój pochod pozabyło. Je drje wěrnó, zo so tež přez přesydlenje Němcow z něhdyšich wuchodnych kónčinow podžěl narodnosćow přesuny, tež dla "přeborkanja" našeje serbskeje domizny přez hórništvo. Wjace starosće za wobstaće małego serbskeho luda je trjeba, wo jeho rěč a jeho na-

ložki. Kak rady chodžach jako šulski hólc na kěrchow, dokelž měješe wjetšina narownych kamjenjow serbske napisma, na kotrychž so tež wozjewi, kelko džowkow a synow je zemřeta porodžila. Džensa namaka so lědma hišće tajki narowny kamjeń ...

Na wuhonach

Přeco zaso zjewja so mi wosnje abo tež jenož tak dopomnjenki z džěcatstwa. Tak zdaše so mi jako džěsću wšitko we wsy a we wokolinje wjele wjetše a njeskónčnje daloce. Kóždy blak měješe swoje wosebite mjeno. Hugona rěkaše wonkowny dwór žiwnosće. Tam běchu džěcace swjedženje, ke kotrymž wšitke swójby přinošowachu, tež hdyž běchu chude. Tak so nam džěcom tójšto poskići. Jónu běch chětro mjerzaty: Běše žerď za laženje postajena, na kotrejž wisaše wěnc z najrjeńšimi wěcami. Zalězech derje horje, chcych sej hižo koľbasu wottorhnyć, hdyž z někajkej přípravu wěnc nadobo wyše scáhnychu. Běch přez to tak rozmjerzany, zo so dele puščich a domoj woteńdžech.

Tamne kóncy mjenowachu so gradžina, woľšina a fasanerija. Při swóych "slědženjach" rozhladowach so za bykami a fasanami, kiž mějachu tam pječa być, ale njeběchu tam žane. Dalšej blakaj lubeje zemje mojego džěcatstwa běšej "clawne" a "kupa", kotrejž namakatej so na pólnym puću do Slepoho. W clawne lubješe so mi wosebje džědowa stara krušwina, kotraž tam cyle křiwasteješe. Bjez wosebiteje prócy móžach na nju zalěc, a přez hodžiny lěnikowac - tež to bě tehdy móžno. Na kupje, hdžež měješe džěd maľu łuku, běše žórlo, z kotrehož čěčeše jasna, dobra woda. Woda běži dosměra na Slepó, potom wot Strugi do Sprjewje.

Druhe žórlo je pola hata, kiž rěka Jazor; jeho woda běži do Nysy. Tak ma Džewin wodowu hranicu, kotraž so přez hórki tworí, kotrež Gora mjeno-wachmy.

Naša wowka derje zrozumješe, kónčinu wokoľo Jazora jako jara potajnu předstajíc. Powědaše wo wódných nykusach, kiž maja w nim swój dom, a wolutkach, kiž bydla při třěl-

nišću, kiž běše mjez Jazorom a Goru. Tute powědanje činješe mje wćipneho, ale tež trochu bojazliwego. Doľhi čas bě mi tuta kónčina jara potajna.

W lěsu

Zajimawy běše za mnje tež lěs, kiž słušeše ke knježemu dworje a kotryž my jednorje Ljec mjenowachmy. Tam rosćechu w lěcu najrjeńše prawaki ze swóimi brunymi hlójkami. Wot hajnika mějachmy "holansku papjeru", přetož štož so bjez hriboweje, drjewoweje abo jahodoweje papjery lepi, přisadzi w najlěpšim padže bjez pjenježneho chłostanja wšo, štož bě namakał. Sam běch pódla, hdyž hajnik w Frycoha-jowskim rewěrje jednej žonje, kiž njeměješe jahodowu papjeru, wšitke holanske jahody wusypa a roztepta, hačrunjež tamne žony protestowachu a wona sama hnydom tajku papjeru kupić chcyše.

Hačkuli běše hajnik kaž šeršeń, nastajich so přeco zaso na prawaki, zo bych staršimaj wjeselo činil. Marony, kozaki abo čerwjene hlóžki zběrac njeběše tehdom z wašnjom, wohladajo wot tamnych dobrych hribow. Na Gorje, hdžež znajach kóždy pućik, pytach w zažnym nalěcu morchle, kotrymž my "zmjerže" prajachmy. W Džewinje pak njeje hišće nihto wumřěl, kiž bě sej je warił. Hdyž běch džewjeć abo džesać lět, namakach jónu 1. meje w "zakazanym" lěsu cyľu kobjel najrjeńšich prawakow. Kajke bě to wjeselo. Nan bě pola zahrodnika w susodnym Čisu čerstwu solotej kupil, mač warješe k wobjedej toľcěne běny z praženymi jejkami, a k tomu mějachmy prawaki!

Zeppelin leći

Jedna kónčina mojeje domizny ma mjeno Lask. Tam su łuki wjeskow Džewin, Slepó a Trjebjenca, z kotrychž so wulke mnoštwa syna a wotawy domchowachu. Na Lask so dopominam dla jedneje podawizny z našeje wowku Marju Krawcovej, kotraž ani čitać ani pisać njemóžeše. Běše to w synowym času abo za čas wotawy. Tehdy lečeše Zeppelin z Berlina nad železniskej čaru do Zhorjelca. Hdyž naša wowka Zeppelin widžeše, běše wona jara, jara rozbudžena a woľaše wóťfe:

"Lube ludžo, lube ludžo, glidejte, glidejte, tam leći słomny (słomjany) měch."

Rady spominam na synowe žně na našeje łuce w Lasku. Dawno před schadženjom slónca, trawa bě hišće wložna wot rosy, započinachu syčkojo swoje džělo z kosu. Ja běch wobdželeny. Dopolnja přinđe wowka z jědzu: hlinjany hornč poľny čerstweje butřanki z lanym wolijom, cyblu, popjerom a selu. K tomu jědžachmy młode běry, kiž pochadžachu z Malty. To słodžeše a wočerstweješe.

Wokoľo lěta 1929 mějachmy jara suche lěčo a žně běchu jara chuduške. Wosebje pobrachowaše pica za kruwy. Na suche lěčo scěhowaše čopľy januar z někak 15 stopnjemi. Džěd zapřahny kruwje a jědžeše na Goru. Tam wotšyće cyľu wóz wrjosa jako narunanje za slómu a syno. Tak so nam poradzi, kruwy přez zymu wuchować.

Hólce worakawstwa

Hólcy našeje wjeski zetkawachu so na wjesnej dróze před Krawčikec domom, kiž měješe čisło 25, w kotrymž my hač do lěta 1938 bydlachmy. Wosebje rady wuprózdnychmy sroče hnězda. Zalězechmy na chójny, zwěsčichmy, hač je hnězdo poľne, zmjetachmy jeja won a lězechmy dele. Jónu swjatki běch swój nowy matrozowy woblek formy "Bleyle" woblečeny. Podachmy so z hólcami wot jednoho štoma na druhi. Woblek běše wězo dospoľnje roztorhany. Po zadnich pućach kradnych so domoj - tola puki wot nana žane njedóstach. Zlě džěndsotež mojemu kuzenkej Herbertej Krawcej, kotryž padny ze štoma přez wosom metrov na zemju. Chwilu njemóžeše hižo rěčeć, tola hewak njeměješe žanu škodu.

Jónu "myľachu" nas někotre kloftry chójnoweho drjewa na kromje lěsa při jamowych hatach. Mjetachmy drjewo do wody. Přichodny dzeń běše wulke přestyšowanje w šuli. Dyrbjachmy drjewo z wody wučahać a zaso sklasc. Běše to w nowembrje.

Tamny króć mějachmy rjanu ideju, wuhenje ze škleńcu zawodźeć. Započinachmy pola Nakoncec, kiž rěkachy tež Lyskec. Jich syn Hans bě wězo

tež wobdžěleny. Přichodny džen rano so w rězancy woheń njepaleše. Město toho so kurješe a dymješe. Tola starši tute tryski znajachu - běchu je najskerje w swojich młodych lětach sami zworali. Husto wopytachmy tež cuze "pilnicy", hdžež so na příklad k swjatkam čerstwy tykanc a domjaca koľbasa składowachu. Dachmy so z radosću do tutech dobrotow. Hdyž bě to pola Nakoncec, tak wězo jich Hans zaso ničo njepřeradží. A docyła: swinjerězanje. Hdžež so rězaše, tam běchmy my džěci póďla, zo bychmy hejdušnu koľbasu, kruch počíka abo šalku juški dostali. Mějachmy swoju štučku: "M, m, m, mi - brjuch boli. Njechačo mi kuc wórštu dać, njebudžo waše swinjo druge léto nic žrać!" A to přeco pomhaše.

Serbske naložki

Wjeršk wjesneho žiwjenja běše zapust a z tym zwjazane camprowanje. Młodźency a młode holcy so předrasćichu a čehnjechu z čertowymi huslemi a wulkim hoľkom wot statoka k statokej, zo bychu jeja, šinku, počć, koľbasu a pjenjezy zběrali. Wječor běše na žurli hosćenca wulka wječerjeć z rejemi. Ptači kwas so pola nas njeswjećeše. Za to slušešter třělerski swjedžen a kermuša k wjesnemu žiwjenju. Spěwachmy potom swoje spěwy: Hej, džensa je w Džewinje kermuška, hej kermuška, a dejte mi ribučku tykanca..." a "Gercy grejte, gercy grejte, balde budžo rano!" Wosebity wuznam mějachu jutry. Čichi pjatk molowachu so jutrowne jejka po serbskim wašnju. Dosć dobry při tym běše naš nan. Młode holcy chodžachu w nocy wot soboty k jutrownej njedželi po wjesnym puću a spěwachu kěrľuše. Hólcy mějachu nadawk, k žórľu po jutrownu wodu hić a holcy z njej popryskać. To dyrbješe jim bórze nawoženju wobradzić. Tamny nadawk młodźencow běše jutrowne třělenje, nic z třěľbami, ale z karbidom, kotrehož wšudžom dosć běše. Wšelake tyzki a bleše so spěšnje namakachu. Najwjetše třělenje běše w pěskowej jamje. Wuzběhny so džěra, do kotrejež staji so bubon z karbidom. Woda so na njón kidny, bubon so zawrě, džěra so spěšnje zasypa. Z

wěsteje zdalenosće wobkedźbowaše so wutřěl. Za nas džěci bě najwjetše wjeselo, hdyž smědžachmy jutrownu njedželu swojich kmóťrow wopytać, dokelž kóždy kmóťrow swojemu móťkej jutrowne jejka, pječiwu, šokoladu a něšto pjenjez do kobjelki položí.

Wšědne džěla

Bědne hospodarske položenje našeje kónčiny je daloko znate. Inflacija a hospodarska kriza powjetšitej chudobu a zawinowašter wulku bjezdžělnosć. Nadróžni předawarjo a prošerjo přichadžachu w sylach. Naš nan bě swoje džělo wobchowal a zasłužeše jako hórnik pod zemju dosć derje. Naša mać džělaše w sezonje na knježim dworje a zasłuži při tym na hodžinu wosom abo dwanaće pjenježkow! Tuta prošerska mzda so trochu polěpši z deputatom we formje žita a bėrnaw. Tak dyrbjachmy hižo jako džěci doma pomhać a pilnje přizasłužować. Dyrbjach so wo mjenješeho bratra a maľu sotru starać, jědź přihotować, bydlenje čiste džeržec a skót zastarać. Mějachmy nukle, kokoše, jednu kozu a jedne abo dvě swinjeji. Z rėblowanym wozyčkom podachmy so z bratrom do hole, zo bychmy šiški zběrali, tohorunja skoru wot wotemrėtych štomow. Nazymu dozběrachmy na knježich polach tydženje doľho bėrny, za čož trjebachmy wosebitu papjeru. Tola pica za naš skót bě z tym zawěšćena. Tež pola džěda a wowki dyrbjachmy pomhać. Na žnjach wjazachmy snopy a stajachmy popy, wukopachmy ze štyrizubatej motyku naše bėrny. W zymje nawuknych z cypami wobchadžec. Rady pomhach pola stareje Kabatkoweje, dokelž warješe wona dobru morchejowu poliwku a přitykny mi po džěle dvě hriwnje. To bě wjele pjenjez.

Wjesna šula

Džewin měješe wjesnu šulu z dvěmaj rjadownjomaj a jednym wučerjom, kiž rěkaše Felix Müller. Wosebite wuzadanjje tuta šula za mnje njebě, tola wučer nas wjele nawučí. Hišće džensa znaju basnje a spěwy, kiž smy pola njeho nawuknyli. Basnje běchu jara wjerske. Nawuknychmy tehdy mjez druhim: "Als Kaiser Rot-

bart...", "Ferne, fern im Osten, da gähnt ein Grab, da senkt man zu Tausenden die Toten hinab...", "Über Schutt und Leichen...", "Volk ohne Raum, Land unterm Tod, atmet noch kaum..." Tola tež w dobrym duchu so wukubľachmy: "Was frag ich viel nach Geld und Gut, wenn ich zufrieden bin..." Tutón a tamne spěwy dyrbjachu nas wjesć k skromnosći, sprawnosći a pilnosći a nas wotwjesć wot nahrabnosće a egoizma. Šulske hodžiny so stajnje započínachu z "Unsern Eingang segne Gott, unsern Ausgang gleichermaßen". Nabožinu njemějachmy, štož drje zwisowaše z postajenjem Weimarskeho časa. Serbske hodžiny docyła njemějachmy. Njemóžu prajić, hać to zakonjedaw tak chcyše abo hać falowachu trėbni wučerjo. Někotre swójby wučachu swoje džěci serbsčinu z pomocu biblije. Mi so bohužel tute zbožo stało njeje.

Moje dalše žiwjenje

Wučer Müller rěčeše husto ze staršimaj, zo byštaj mje do Běteje Wody na srjedźnu šulu

póšľaľoj. Rady bych chcył pozdžišo hajnik być, za čož bych srjedźnu šulu trjebaľ. Tola staršej lutowaštaj hižo za natar domčka a njeměještaj tohodla pjenjezy zasrjedźnu šulu. Tak započínach w apryľu 1934 wukubľanje jako škleńcer we Frycowym Haju. Tehdy dyrbjach spóznać, što nacionalizm je: "Geh man schon eintragen, du wendische Sau, du wendischer Pinacke!" My Serbjja běchmy za Němcow zdžěla ludžo druheje rjadownje. Někak su tehdy tež we mni komplekсы nastali, strachi a depresije w zjawnym wustupowanju. Na tym čerpjach tež hišće w powójnskim času. Njewostach doľho w škleńcerni. Naš nan bě mi wukubľanske městno pola prawiznika a notara Waltera Rónscha w Bětej Wodze wobstaraľ. 1. měrcu 1934 nastupich swoju nowu wučbu, kotruž po třoch lětach z pruwowanjom we Wrocławju jako pomocnik prawiznika dokónčich. Tola džělo w swojim nowym powoľanju njenamakach. Bórze započínaše so druha swětowa wojna...

Kwas sotry awtora

Přirodowědomostne spóznaća a naša wěra do stworjenja - napřeciwk?

"Wulki je naš Knjez a wulka jeho móc, a jeho mudrosć nima kónca. Chwalće jeho, slónco, měsačk a planety, w kotejžkuli rěči tež waš chwalbny kěrľuš zaklinči. Chwalće Knjeza, wy njebjeske harmonije, a wy, kotřiž dopóznać harmonije znajeće. Chwal tež ty, moja duša, swogeho Boha. Wot njeho a přez njeho a k njemu su wšitke wě-

cy, widžomne a njewidžomne, je wšitko: to, štož wěmy, a to, štož njewěmy. Jemu samomu sľuša česć a chwalba", Johannes Kepler, wusľědžer zakonjow wo pohibowanju planetow.

Takle klinči chwalenje wot wučenych a njewučenych. Wone překisa tež cyľ Swjate písno. Wobě powěsći wo stwo-

rlenju na spočatku biblije stej tajka chwalba. Husto trjebane słowo rozprawa wo stworjenju zamyli; přetož wobaj stawaj 1. Mójzas 1 a 2 njejstjej eksaktnej prirodowědomostnej pojednani, ale swědženje wěry. Wězo mōžachuspisarjosojewe hluboke dopōznaća wo wěrje jenož we wobłuku swjeho tehdomnišeho wobrazu wo swěće ze swjimi čłowjeskimi słowami wopisac. My mamy na zakładze našich slědžerskich mōžnosćow hinaši wobraz wo swěće, kotryž so zawěsće tež hišće změní z nowymi dopōznaćemi wědomosće (na př. atomoweje fyziki, mikrobiologije, genoweho slědženja). Přez změnu wobrazu wo swěće pak zašćepi so před wjace hač 100 lětami kaž pola ateistow tak tež husto pola křesćanow mysl, zo je mjez prirodowědomostnym mysljenjom a našeje stworićelskej wěry njepřemosćomny rozděl.

Powěsći wo stworjenju chćetej nam rjec, zo ma naš swět ze wšěm, štož je žiwe, swjój prazakład, swjój zmysl a zaměr w Bohu, wo jeho stworićelskim duchu. My njejsmy do tutoho swěta čisnjeni přez někajki připad. Dyrbimy pak so džiwać, zosuspisarjo "tak genialne myslički wo wuwicu přirody napisali, kaž to žadyn starogrjekski filozof dokonja njeje a kotrež jako žro hač do džeznišeho plaća" (Artur Neuberg): Předstajenje stworjenja w naslědnych dobach wot nježiweho k žiwemu, wot jednoreho k přeco komplikowanišemu. Cyle překwapjace a pomocne su za nas formulowanja w 1. Mójz. 1, 11 a 1, 24, zo da Bóh zemi (materiji) nadawk, po jeho woli, jeho zakonjach rostli-

ny a zwěrjata plōdźić. Powučne tež je, zo so čłowjek šesty džěn kaž zwěrjata na kraju stwori, zo je potajkim zdaće tu, zo je čłowjek bliski zwěrjatam (Rom. 8, 22). Wjacekróć wužiwaso za Bože tworićelske skutki słowo stworić. Tworjenje je přeco dołhi proces. Tak njeměła za nas křesćanow poprawom čěza być, do našeje wěry wo stworjenju mysličku zapřijeć, zo je so stworjenje we formje wuwica w dołhich časowych dobach po Božich datych a rjadowanych zakonjach wotměło. My wuznawamy wtróštnej wěstosći wěry: "Wěrju, zo je Bóh mje ze wšěmi kreaturami stworił", hačrunjež stej naše žiwjenje našeje staršej posrědkowalój. Čehodla njeby to tež w stawiznach pochada takle dyrbjalo być, jenož we wjele dlěšich časowych dobach?

Prirodowědomostne slědženja (fyzika, biologija) su wosebje w poslednich 150 lětach wjele dopōznaćow wo natwarje a nastacu swěta přinjesli. Wo wuwicowych procesach žiwjenja mōže so přez wuhrjebanja, wobkedžbowanja, eksperimenty wjele wujasnć. Wšelakore teoriije wo nastacu swěta a žiwjenja so nastajichu, kotrež so přeco zaso z nowymi dopōznaćemi korigowac dyrbjachu a wjele nowych problemow a hōdančkow k rozrisanju napolōža. Wšitke slědženje, jelizo so w prawej zamołwitosći stawa, je wuwjedženje Božeho nadawka: "Čińće sej zemju podanu" - štož so wězo njesmě zaměnić z wuklukowanjom -, wobdželanje a wuchowanje a džakowne přijimanje slušaja k tomu.

Při wšěch slědženjach chōdzimy jenož po Božich slědach, wotkrywamy to, štož je Bóh předpodał. Zamołwice slědžacy wědomostnicy wědža wo hranicach swjeho slědženja; přetož wo spočatku, zmysłu a zaměrje (zwotkal, čehodla, za čo) tutoho swěta njemōže so tež prirodowědomosć wuprajić. Tole mōže so jenož we wěrje nazhonić. Prirodowědomosć a wěra stej dvě wšelakej wašni zhladowanja na swět. Fyzikar Carl Friedrich von Weizsäcker pohonja k tomu: "My dyrbimy myslić wuknyć, kak je woboje zdomom wěrne, fyzikaliske (chćemy rozšěrić: prirodowědomostne) slědženje a wěra,

jenož pod wšelakorymi aspekty.

Problemy a konflikty mōhli nastać z toho, zo so hdys a hdys konfrontujemy ze swětonahladnymi materialistisko-ateistiskimi wuložowanjami wědomostnych wuslědkow, kotrež hranicy dokładneho wědomostneho slědženja a mysljenja překroča. Wone pak mōžeja tež z toho pochadjeć, zo my časowje wuměnjene wobrazy swěta jako rozsudny, njezměnlivy faktor Božeho zjewjenja wobhladujemy. Wědomje abo nje-wědomje jewja so potom pola nas tež husto čłowske předstawy wo Bohu, ke kotrymž so mjez druhim tež wulkotne wumělske twórby kaž na př. Michelangelowe wobrazy w Sikstinskej kapale přinošowali. Tu-

te wobrazy nječamy wězo ze swjimi hlubokim symbolowym wobsahom parowac. Bjez přičiny pak njeje pola 5. Mójz. 4, 23 napisane napominanje: Ty njesměš sebi swjećata činić. Bóh je tón cyle hinaši, wón je nad našim zrozumjenjom a wopřimnjenjom (1. kral. 8, 27; Jan. 4, 24; 1. Tim 6, 15/16, zo bych jenož někotre městna w bibliji mjenowala). Tutón za naš rozum njezapřimlivi (kaž skōnčnosć abo njeskōnčnosć swětnišća), ze srědkami wědomosće njedopokazujomy Bóh je so nam spōznać dał, je so zjewił w Jezom Chryšće, kotryž nas k swjimi sobudželaćerjam powołuje. "Wšitko je waše, wy pak sće Chrystusowi" (1. Kor. 3, 22/23).

Wagnerowa

Powěsć

Hrodzišćo. Rjane hodowne překwapjenje mējachu patoržicu tudyš wosadni. Wustupiwši wječor z cyrkwyje wuhladachu wěžu swjoweje cyrkwyje wobswětlenju. Hač do přěnich januarskich dnjow mōžachusowšědnje wječor na tutym rjanym wobrazu wokřewić.

Wobswětlenje, kotrež bě cyrkwinske předstejićerstwo wobzamknyło, je so tuchwilu jenož na probu instalowalo.

Dokelž pak sej wosadni kaž tež druzy wobydlerjo wokoliny přeja, zo by so cyrkwina wěža stajnje wobswětliła, připrawja drje so lětsa trajne swětłomjetaki.

Hrodzišćanska wěža so po swjimi položěnjem idealnje za nōcne wobswětlenje hodži. Hlada z wyšiny daleko do kraja a je tež wot bliskeje awtrodři wuběrnje spōznać.

Kaž je slušac, rozmyslujaca tež susodne wosady - Wōspork, Bukecy a Poršicy - wonōcym wobswětlenju swjich cyrkwujow.

Přeprošujemy

6.2. - 2. njeđzela do pōstneho časa

10.00 hodž. kemše w Budyšinje na Michałskej (Albert) w samsnym času Boža služba za džěci

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu

13.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (Albert)

20.2. - 1. njeđzela w pōstnym času

8.30 hodž. kemše w Hrodzišću (Malink)

8.30 hodž. kemše w Njeswaćidle (Albert)

10.00 hodž. kemše w Barće (Malink)

10.00 hodž. kemše w Rakecach (Feustel)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu

21.2. - pōndžela

9.30 hodž. kubłanski džěn w Budyšinje na Hornčerskej

6.3. - 3. njeđzela w pōstnym času

10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje na Michałskej (Albert)

w samsnym času Božu služba za džěci

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu

13.30 hodž. kemše w Budestecach (Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjadowje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. - Ludowe nakładnistwo Domowina t.z.w.r., Sukełinska 27, 02625 Budyšin. Redaktor a skazanki: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, 02625 Budyšin, tel. 422 01. - Sadžba: Serbske Nowiny Budyšin, čisć: Serbska čisćernja t.z.w.r. w Budyšinje. - Wuchadža jōnkróć za mēšac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 30 000 110, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 850 549 61